

Kas yra makroekonomika?

Greta Ilekytė, „Swedbank“ ekonomistė

Trumpai apie mane

Kas yra makroekonomika?

Bei kodėl turėtume tuo domėtis

- Makroekonomika – ekonomikos mokslo šaka, kuri analizuoja ne pavienių asmenų ar įmonių veiklą, bet ekonominius reiškinius valstybės lygmenyje, pvz: gyventojų užimtumą, nedarbą, BVP ar infliaciją.
- Makroekonominiai reiškiniai glaudžiai susiję su gyventojų elgesiu bei vyriausybės ekonomine politika. Taigi, makroekonomika taip pat apima ir kitas sritis - psichologiją, politikos mokslus.
- Tai prieštaravimų pilna sritis, kuri turi itin didelę įtaką mūsų valstybės vystymuisi ir kasdieniam gyvenimui.
- Naujienų portalai, laikraščiai yra pilni makroekonominių terminų ir reiškinių bei, svarbiausia, diskusijų.

Makroekonomika – svarbi mūsų kasdienybės dalis

Verslas 2022.10.17 05:30

Ekonomistas, kuris mato stiklinę pusį tuščią: teks priprasti prie aukštesnės infliacijos, dirbsime mažesnės

f 131

Verslas 2022.10.17 08:38

Didžiausias baubas – infliacija verčia ieškoti, kur patikimai paslėpti pinigus

PREMIUM

Banko analitika
Šildymą spalio mėnesio
inomis mokės Panevėžio
ventojai

LRT

[TVF kritikos strėlės JK planui kovoti su infliacija – nori daugiau ...](#)

Pasak TVF, tai ne tik padidins infliaciją, gyventojų atskirtį, ... Tai kodėl jie mažina mokesčius gaunantiems dideles pajamas? Juokinga.

Prieš 3 savaites

10:30 Infliacija – tai, kas pasaulio gyventojams rūdesti kelia labiausiai MANOPINIGALLT

Siūlo nenusumti mokestinių reformų į kampą: daliai turi būti naikintos lengvatos, didinami mokesčiai
10 min.

Šalies mokestinėje sistemoje vis dar esama skylių arba kitaip, perteklinių lengvatų papildomų lėšų ir ga

Asmeniniai finansai

Tyrimas: 45 proc. šalies gyventojų dėl infliacijos ir energijos išteklių kainų pakeitė savo finansinę elgseną

Finansų rinkas smukdė įsiviraujanti recesijos baimė

Verslo žinios

Infliacija – tai, kas pasaulio gyventojams rūpestį kelia labiausiai

es pasaulio gyventojams susirūpinimą labiausiai kelia išaugusi

opos tv
debes
kio lau
nėn. PRE

Verslas

Nepavydėtina Europos centrinio banko padėtis

Klausimai, kuriuos šis mokslas nagrinėja

- Kodėl kartais sunku susirasti darbą, o kartais taip lengva?
- Kodėl ekonomika auga?
- Kas lemia prekių kainas? Kodėl kyla kainos?
- Kodėl gyventojų pajamų augimas skiriasi?
- Kaip spręsti skurdo problemą?
- Kaip migracija veikia šalies ekonomiką ir darbo rinką?
- Ar turime dėmesį kitų šalių ekonomikai?
- Ar pinigai turi įtakos mūsų laimei?
- Kaip klimato kaita veikia mūsų ekonomikos augimą?

Makroekonomika ir mes

Ką pagalvojate išgirdę žodį „aukštos“?

- „Mainichi“ žurnalas Japonijoje apklausė 4 tūkstančius žmonių.
- 88% apklaustųjų atsakė – kainos.
- Metinė infliacija Lietuvoje šiuo metu siekia daugiau nei 24%.
- Tai didžiausias lygis nuo 1996 metų.

Metinė bendroji ir grynoji infliacija

Sources: Swedbank Research & Macrobond

„Dvi rankos“ ekonomikoje

Neoklasikinė ekonomikos mokykla

- Tiek gamintojai, tiek vartotojai yra racionalūs.
- Žmonės, vartodami prekes ar paslaugas, siekia maksimaliai padidinti savo gyvenimo kokybę. Tuo tarpu verslas siekia didinti pelną.
- Žmonės ir įmonės veikia savarankiškai, remdamiesi išsamia ir aktualia informacija.
- Rinka yra laisva bei veikiama „nematomos rankos“ (ang. invisible hand).
- Vyriausybės politika neturėtų reguliuoti ekonominių procesų.
- Kiekvienas žmogus gauna tiek išteklių, kiek įdeda darbo – niekur nebūna „nemokamų pietų“.
- Ekonomika: ribotų išteklių paskirstymas tarp neribotų gyventojų norų.

„Dvi rankos“ ekonomikoje

Heterodoksinė ekonomikos mokykla

- Nėra tokio dalyko kaip „natūralus“ žmogaus elgesys, jis formuojamas ir keičiamas institucijų, kultūros ir visuomenės.
- Vyriausybės pareiga yra įsikišti į ekonominius procesus, siekiant sumažinti nedarbo lygį, išvengti ekonomikos nuosmukių.
- Pavyzdžiui, vyriausybė, tiesdama kelius, statydama tiltus, sukuria papildomas darbo vietas ir tuo pačiu garantuoja užimtumą.
- Gyventojų sprendimai ir elgesys priklauso nuo daugelio kitų veiksnių, įskaitant neapibrėžtumą, galią, diskriminaciją, išankstinius nusistatymus.

H.Truman ir ekonomistas su viena ranka

- JAV prezidentas H.Truman paprašė atsiųsti ekonomistą, kuris turi tik vieną ranką.

Makroekonominis mąstymas

- Žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose egzistuoja daug makroekonomikos ekspertų, kurie remiasi intuityviai logiškais argumentais. Vis dėlto, intuityvus mąstymas yra pavojingas tikrovės vadovas kalbant apie šalies ekonomiką.
- Mūsų polinkis remtis asmenine patirtimi, tarsi ta patirtis sudaro universalias tiesas, dominuoja viešose diskusijose. O makroekonomika yra pagrindinė tokio pobūdžio viešų diskusijų arena.
- „Valstybės skola yra blogis“ – ar tikrai?
- Makroekonomika verčia mus mąstyti už teorijos ribų. Žmonės gali būti „neracionalūs“ (pavyzdžiui, arbatpinigiai restorane).
- Mokslas nuolat tobulėja ir kinta.

Ką veikia ekonomistai?

- Kaip ir sociologai bei politologai, taip ir ekonomistai, stengiasi suprasti konkrečius žmogaus elgesio aspektus: išlaidas, santaupas ar net nuotaiką.
- Ekonomika yra ginčytina disciplina, tad vyksta nuolatinės diskusijos.
- Analizuoja ekonominius rodiklius, stebi pokyčius, prognozuoja.
- Antri nepatikimiausi žmonės po meteorologų?

Greta Ilekytė. Nepaisant karo ir sankcijų atlyginimų spurtas

Nepaisant kylančios infliacijos, karo Ukrainoje, sankcijų poveikio bei itin išaugusio geriau stebimi diviženklį augimo tempą išlaikantys atlyginimai, sparčiai kuriamos naujos nedarbas. Nors dėl karo rytuose bei kylančių kainų vartotojų pasitikėjimo rodiklis krito, asmeninės bei šalies ekonominės gerovės atrodo mažai pagrįstas.

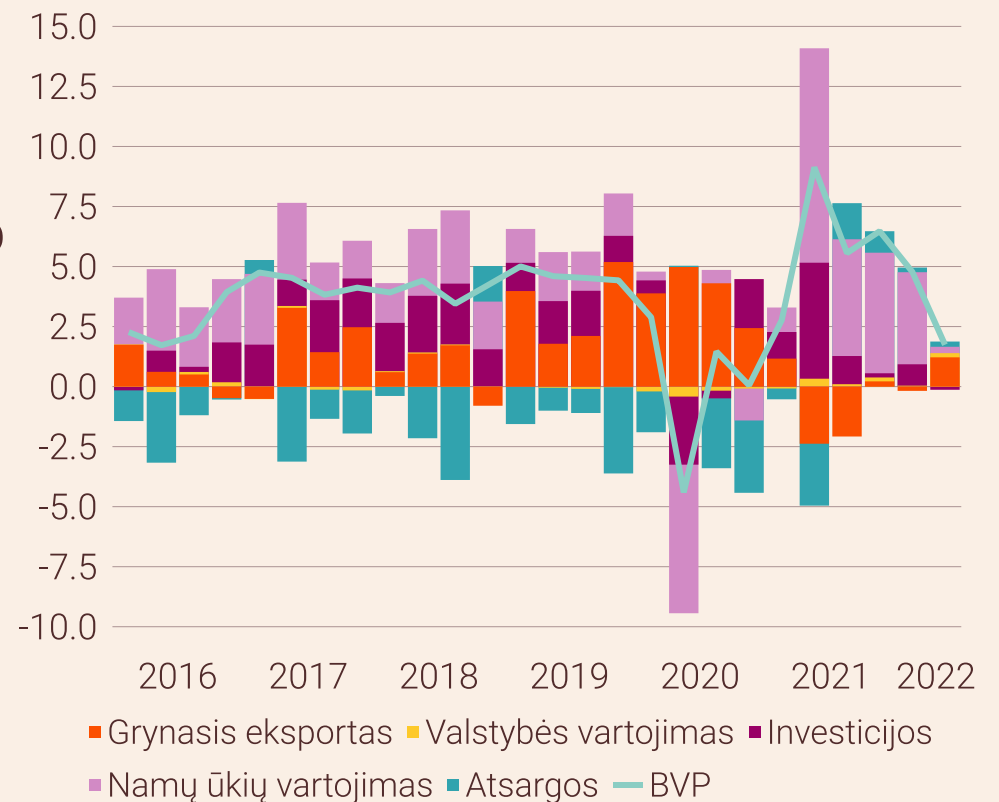
Svarbiausi ekonominiai terminai

Bendras vidaus produktas

- BVP (bendras vidaus produktas) - galutinė prekių ir paslaugų, sukurtų šalyje, rinkos vertė per tam tikrą laiko tarpą.
- BVP mums leidžia įvertinti šalies ekonomikos dydį, stebėti, kaip ekonominis aktyvumas kinta laike, taip pat pasilyginti su kitomis šalimis.
- Swedbank ekonomistai keturis kartus per metus įvertina Lietuvos ir pasaulio ekonomikos raidos perspektyvas ir skelbia Lietuvos BVP prognozes. Šios prognozės yra aktualios Lietuvos gyventojams, verslui, viešajam sektoriui.
- Ar žinote, kiek siekė Lietuvos BVP 2021 metais?

BVP augimas ir įtaka jam

realus BVP, metinis augimas proc; įtaka, p.p.

Sources: Swedbank Research & Macrobond

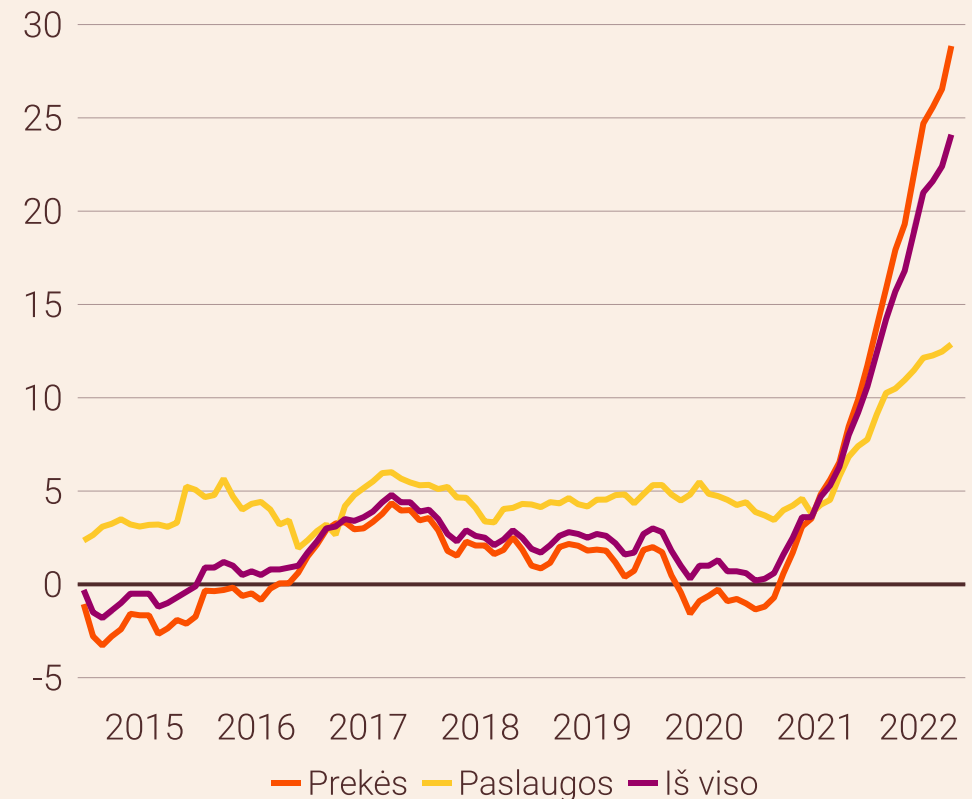
Svarbiausi ekonominiai terminai

Infliacija

- Kai ekonomikoje auga ne pavienių prekių ir paslaugų kainos, bet bendras kainų lygis.
- Tai reiškia, kad tas pats produktas ar paslauga kainuoja daugiau.
- Infliacija parodo bendrojo kainų lygio augimą šalyje per tam tikrą laikotarpį – mėnesį, ketvirtį ar metus.
- Kodėl infliacija reikalinga?

Infliacijos rodikliai

Metinis pokytis, proc.

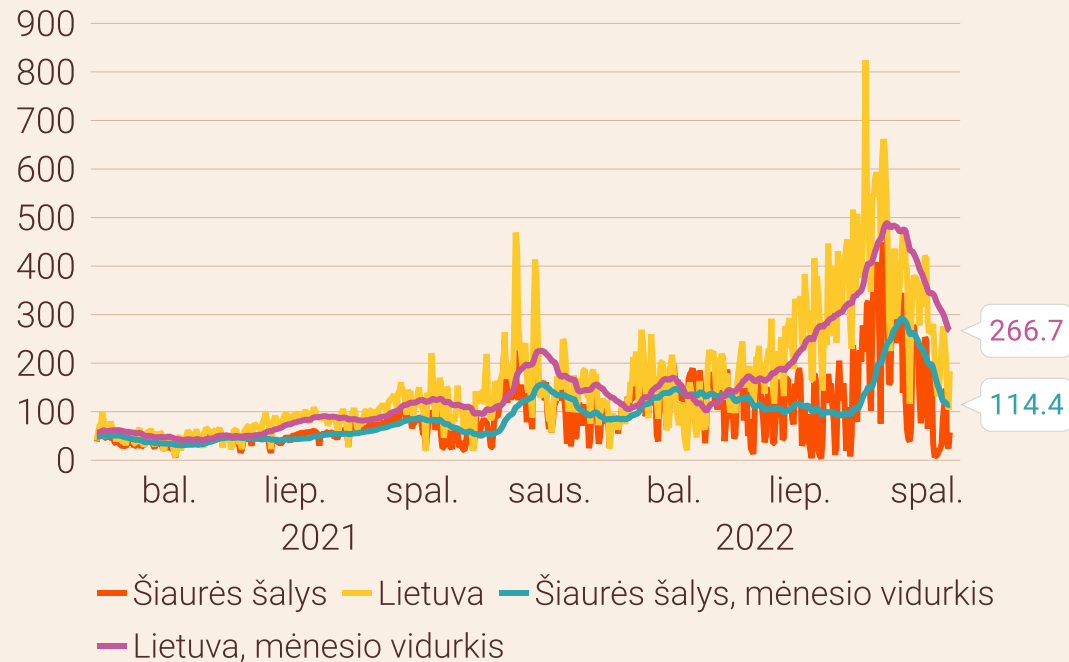
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Kodėl infliacija šiuo metu tokia aukšta?

Europa šiuo metu susiduria su energijos krize

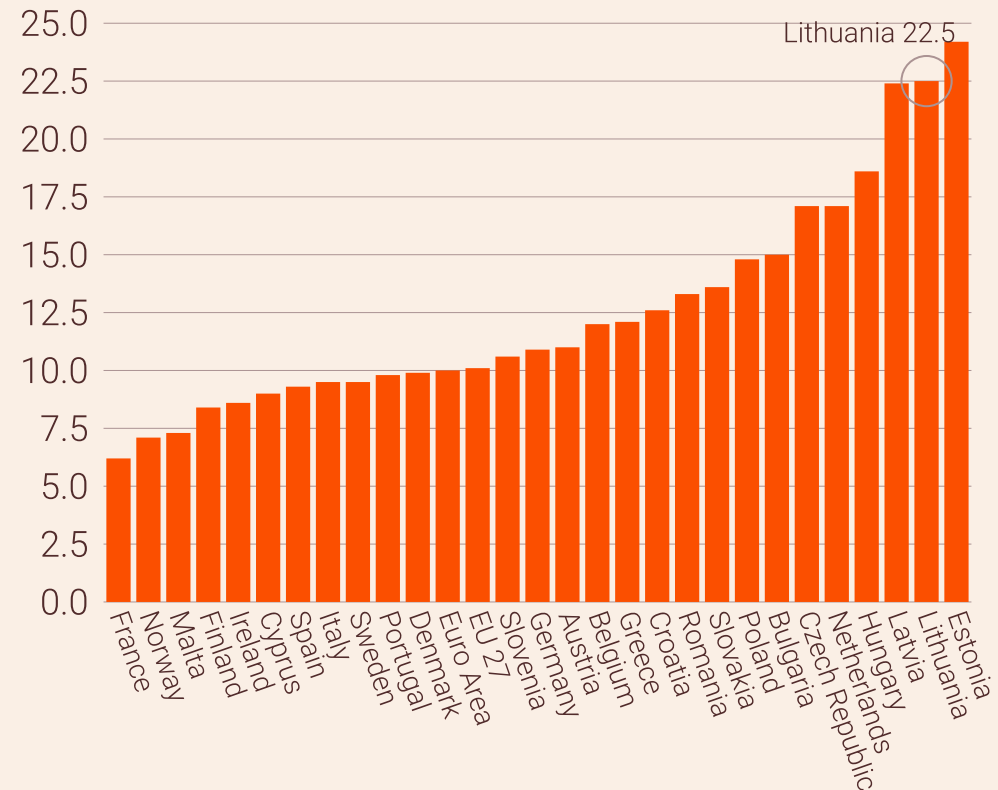
Elektros kaina biržoje

EUR/MWh

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Inflation in EU (September or latest available)

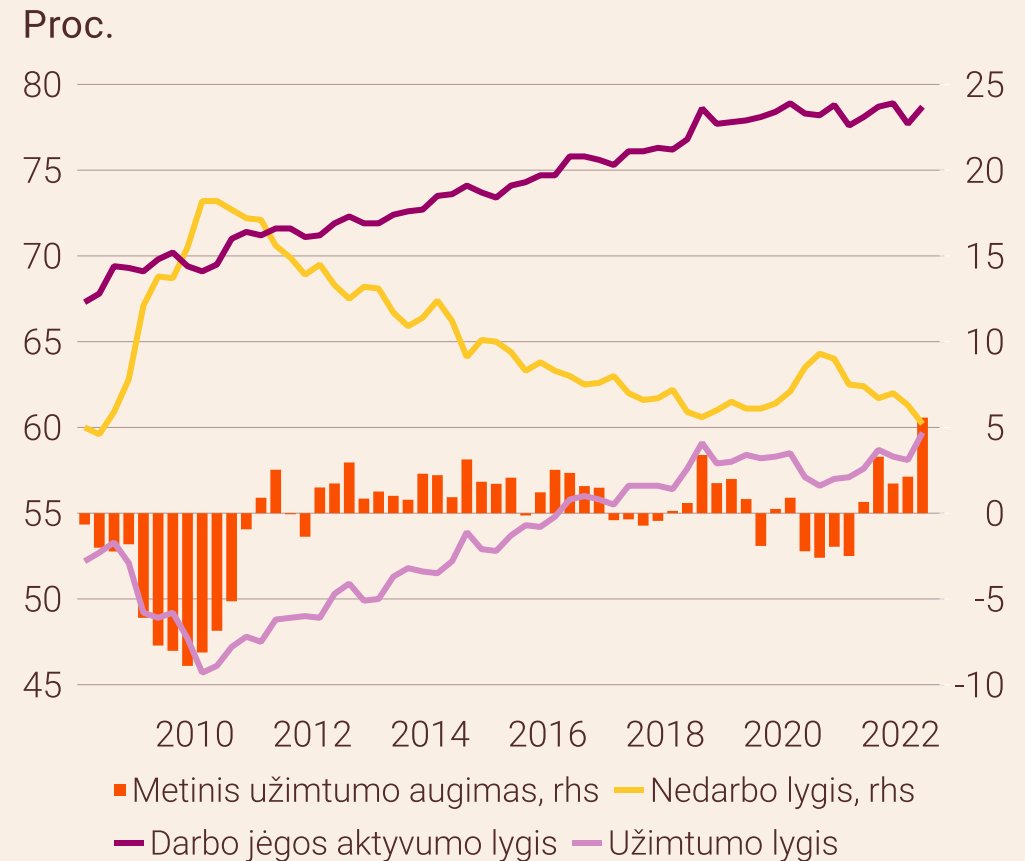
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Darbo rinka

Darbo rinkos rodikliai itin svarbūs gyventojams ir verslui

- Darbo rinkoje formuojasi darbo pasiūla, paklausa ir kaina – darbo užmokestis.
- Nuo darbo užmokesčio priklauso gyventojų materialinė gerovė ir vartojimo išlaidos.
- Kitas svarbus darbo rinkos ir ekonomikos sveikatos rodiklis yra nedarbo lygis. Jis parodo, kokia dalis darbingų asmenų Lietuvoje galėtų ir norėtų dirbti, tačiau neranda galimybių įsidarbinti.
- Nuo nedarbo lygio priklauso darbuotojo derybinė galia tarientis dėl darbo užmokesčio.
- Kodėl užimtumas itin išaugo pirmąjį šių metų pusmetį?

Darbo rinkos rodikliai

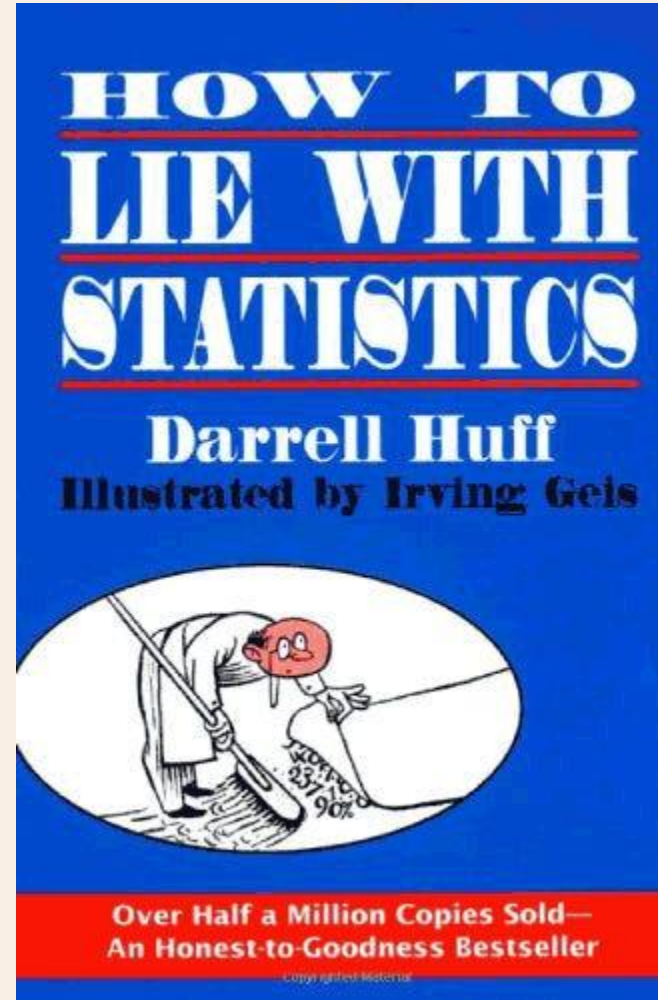
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Kaip (ne)meluoti su duomenimis?

Svarbiausia sau, bet ir kitiems

Kaip (ne)meluoti su statistika?

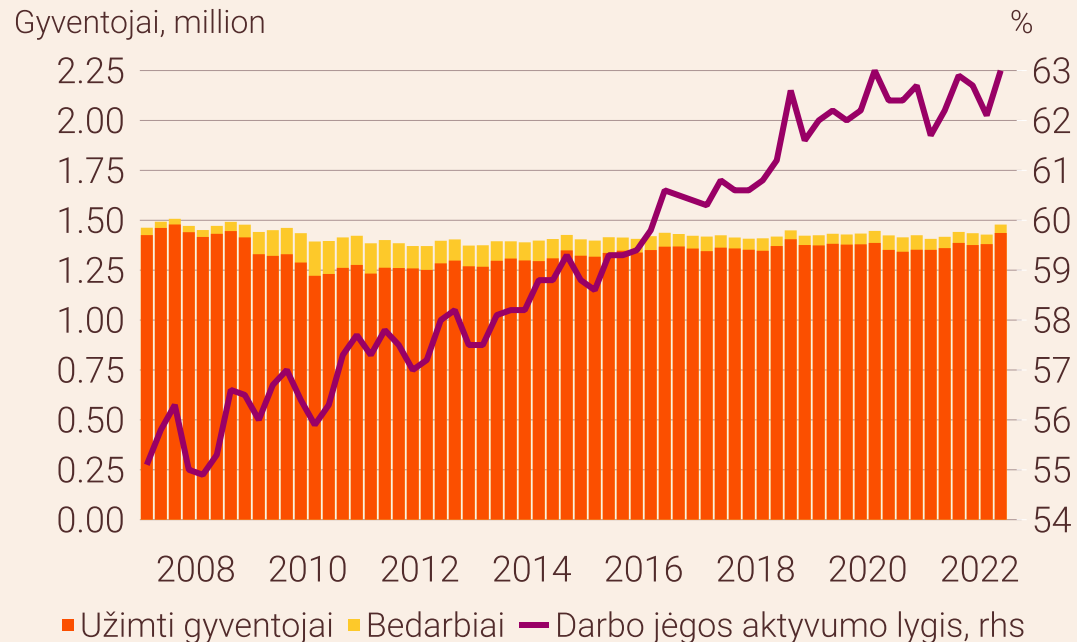
- Svarbu ne tik turėti duomenis, bet ir teisingai juos suprasti.
- Kaip galima manipuliuoti informacija?
- Ar dažnai pastebite klaidingą informaciją? O gal klaidingas duomenų interpretacijas?

Melas #1 – vizualiniai efektai

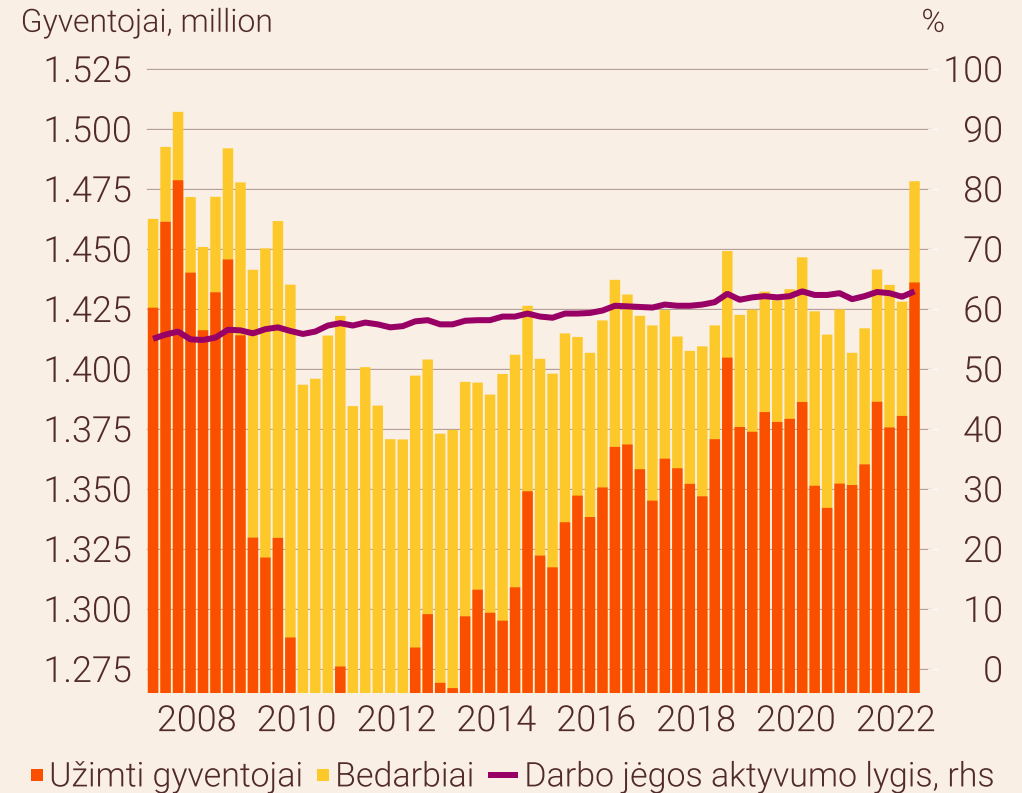
Kurioje šalyje padėtis darbo rinkoje geresnė?

Didėjantis užimtumas ir darbo jėgos aktyvumo lygis

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Nuviliantis darbo užimtumo lygis, kas trečias - bedarbis

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #1 – O ne, Lietuvos BVP augimas vienas mažesnių Europos Sąjungoje

MEDIATEKA AUDIOTEKA VAIKAMS LIETUVOJE VERSLAS LRT TYRIMAI PASAULYJE SVEIKATA KULTŪRA

LRT TELEVIZIJA SVARBI VALANDA darbo dienomis 18:30 Sužinoti daugiau Svarbiausios dienos aktualijos ir jų priežastys

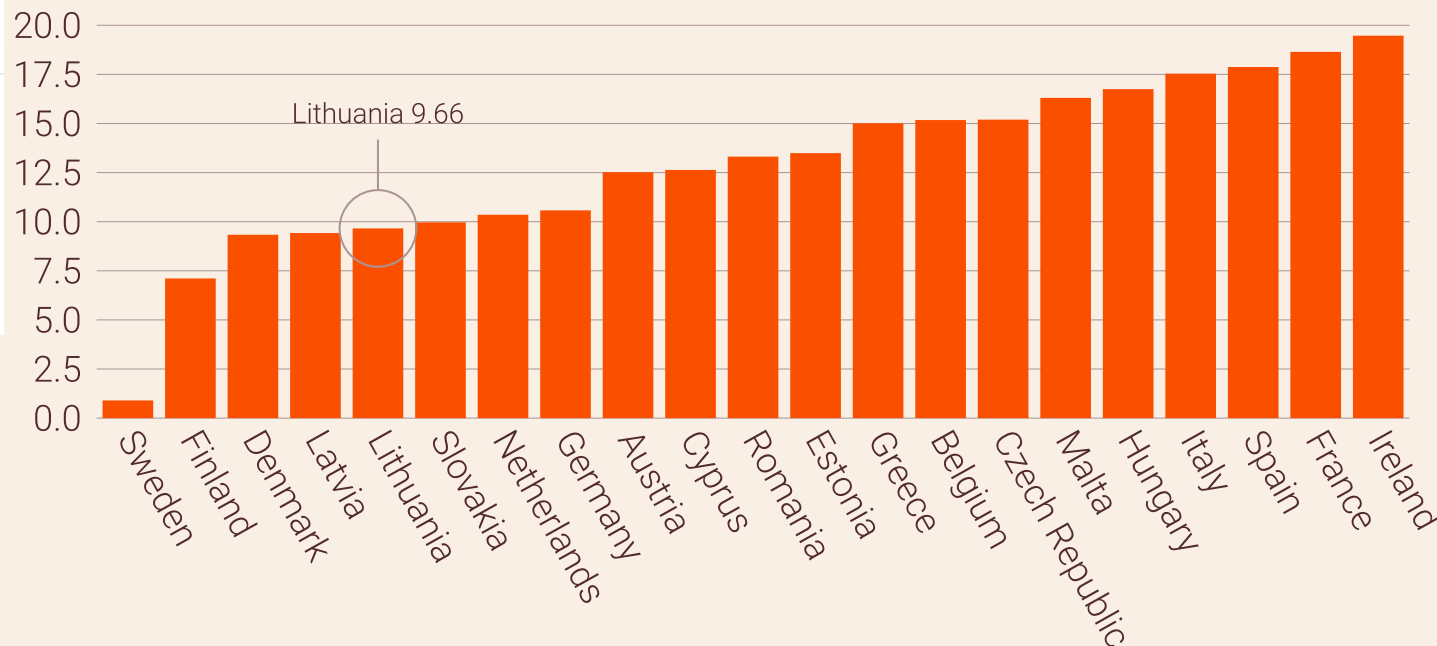
Veršias 2021.09.07 13:16

Eurostatas: Lietuvos BVP augimas antrąjį ketvirtį – vienas mažesnių ES

BNS 2021.09.07 13:16

Lėtas Lietuvos ekonomikos augimas

2021 Q2 palyginus su 2020 Q2, %

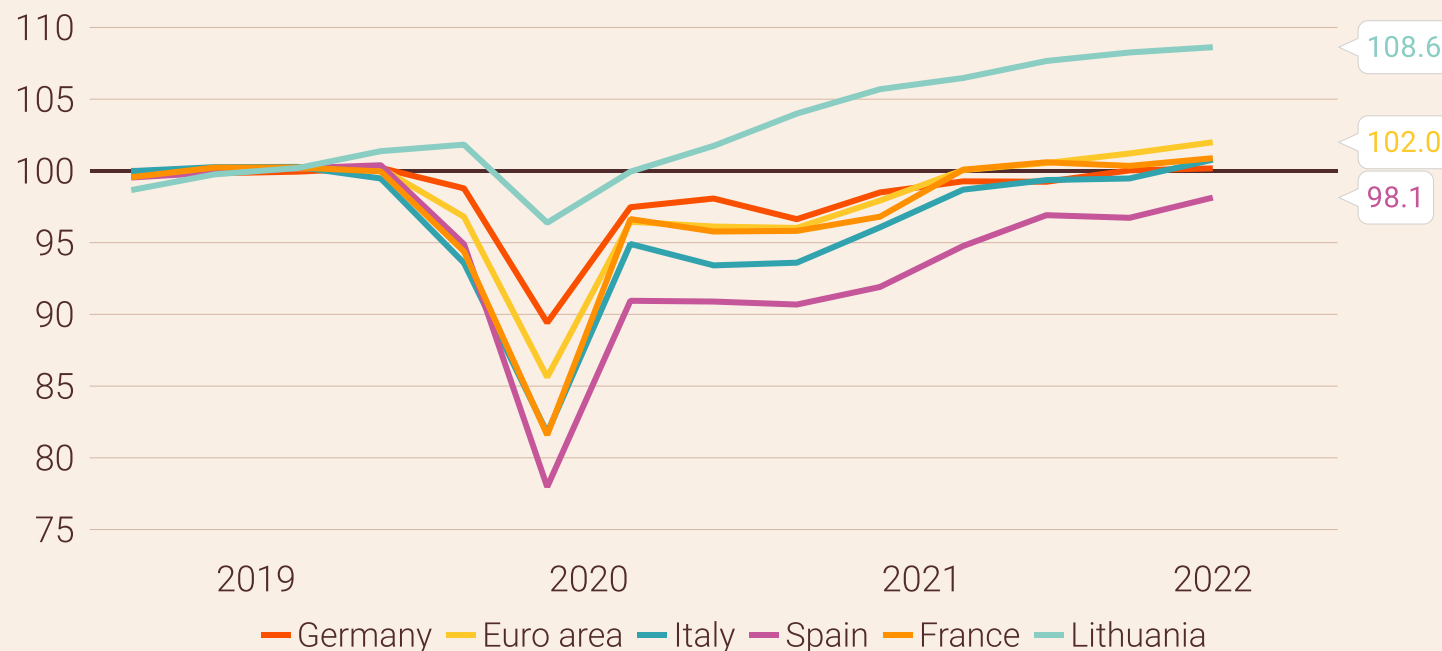
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #1 – O ne, Lietuvos BVP augimas vienas mažesnių Europos Sąjungoje

- Straipsnis gali būti klaidinantis, jei nežinote visos situacijos.
- Lietuvos BVP augimas vienas mažesnių ES, nes pandemijos metu ekonomikos smukimas buvo trumpalaikis ir minimalus.

Ekonomikos augimas

Indeksas 2019=100

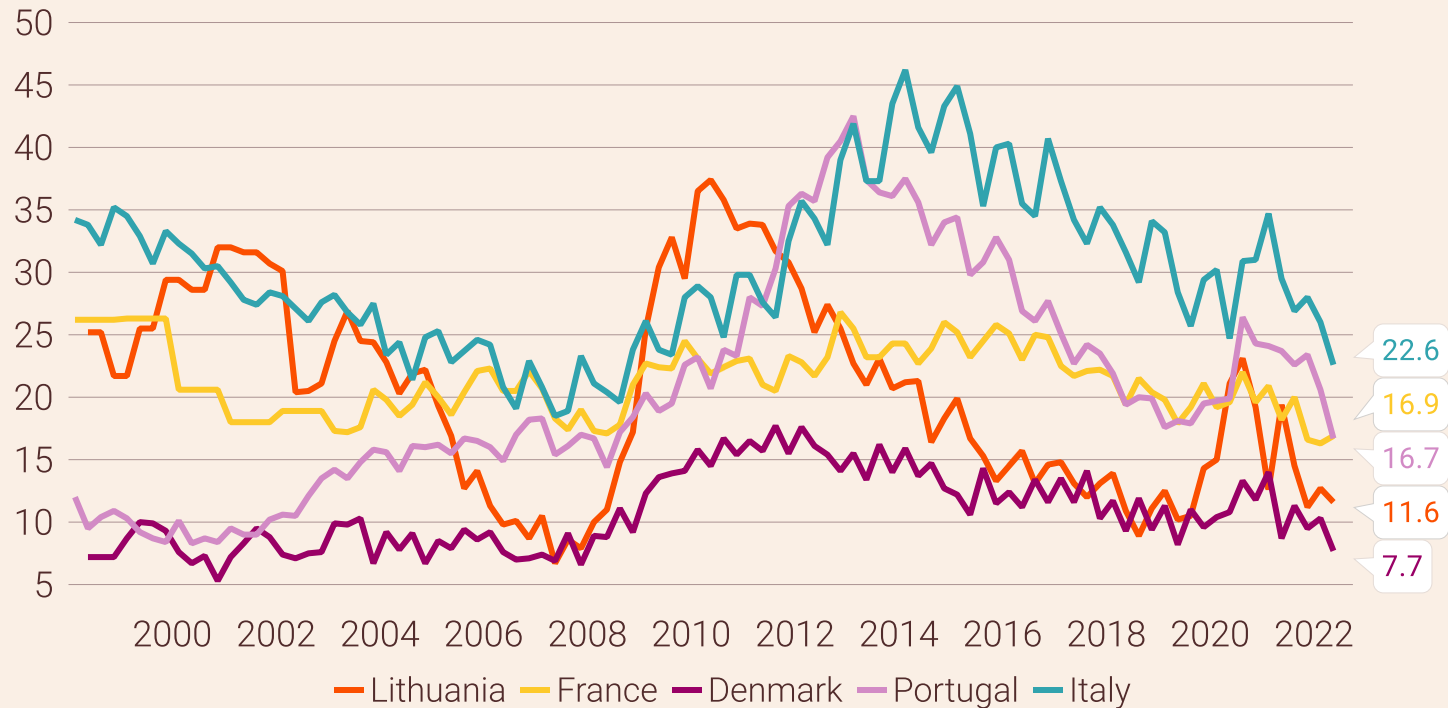
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #1 – Kartais galima pamatyti ir kitokių alternatyvų

Melas #2 – Išmatuokime pastato aukštį barometru

Nedarbo lygis, 15 - 24 metai

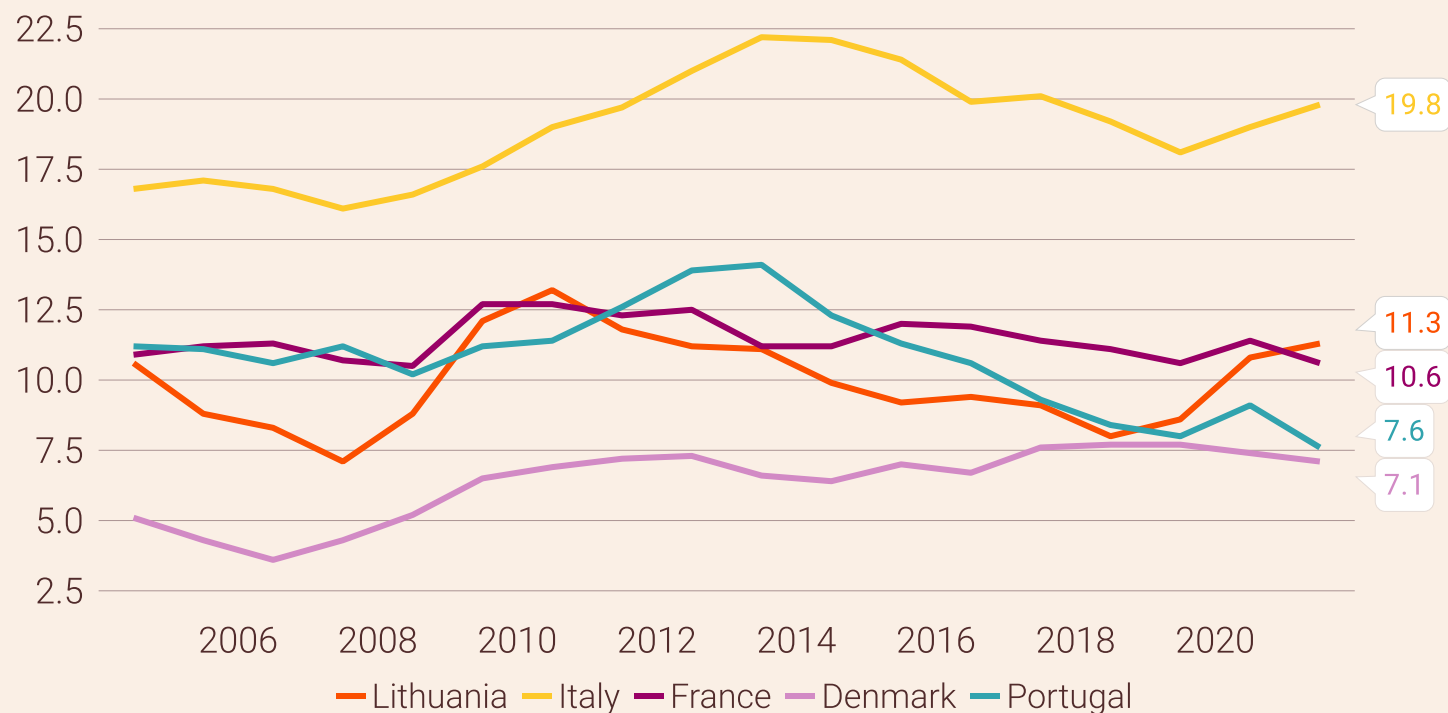

- „Penktadalis jaunų žmonių – bedarbiai.“

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #2 – Išmatuokime pastato aukštį barometru

Jauni žmonės, kurie nei dirba, nei mokosi

Sources: Swedbank Research & Macrobond

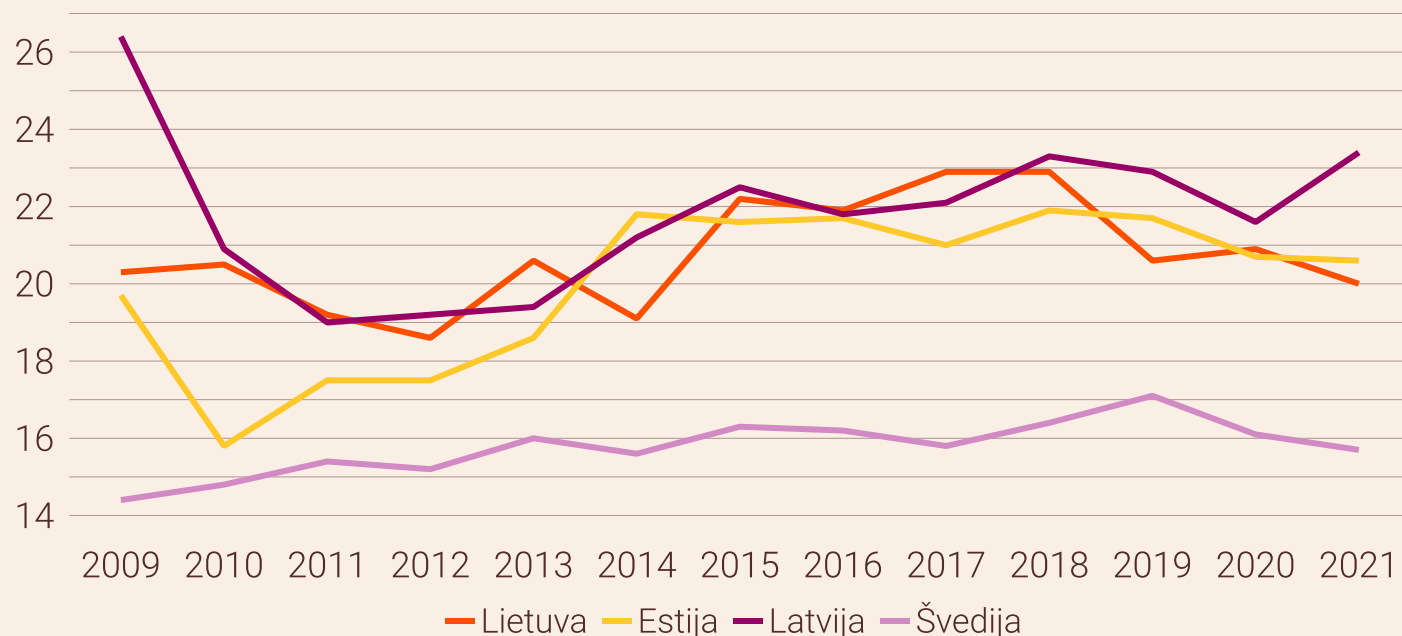
- Studentai ar moksleiviai nėra bedarbiai – jie darbo nieško.
- Taigi, nedarbo lygis nieko nepasako.

Melas #2 – Išmatuokime pastato aukštį barometru

Kas penktas žmogus Lietuvoje susiduria su skurdu

Skurdo rizikos lygis

Gyventojų, kurių pajamos nesiekia 60 % vid. pajamų

Sources: Swedbank Research & Macrobond

- Bet kaip mes apskaičiuojame skurdo rizikos lygį?
- Žmonės, kurių pajamos nesiekia 60% vidutinių pajamų.
- Tai reiškia, kad jei darbo užmokesčio mediana auga greičiau nei socialinės išmokos, didėja skurdo rizikos lygis.
- Tai rodo nelygybę.

Melas #2 – Išmatuokime pastato aukštį barometru

Kas penktas žmogus Lietuvoje susiduria su skurdu

Lietuva

Lietuvoje skurdo rizikos lygis mažėja, tačiau skursta kas penktas gyventojas (0)

2022 spalio 06 10:00:00
Eltos inf.

Nors Lietuvoje skurdo rizikos lygis po truputį mažėja, vienas didžiausių Europos Sąjungoje – skursta kas penktas Lietuvos statistikos departamentas.

Skurdo lygis auga – į statistiką patenka ne tik senoliai

LRYTAS.LT > VERSLAS > RINKOS PULSAS

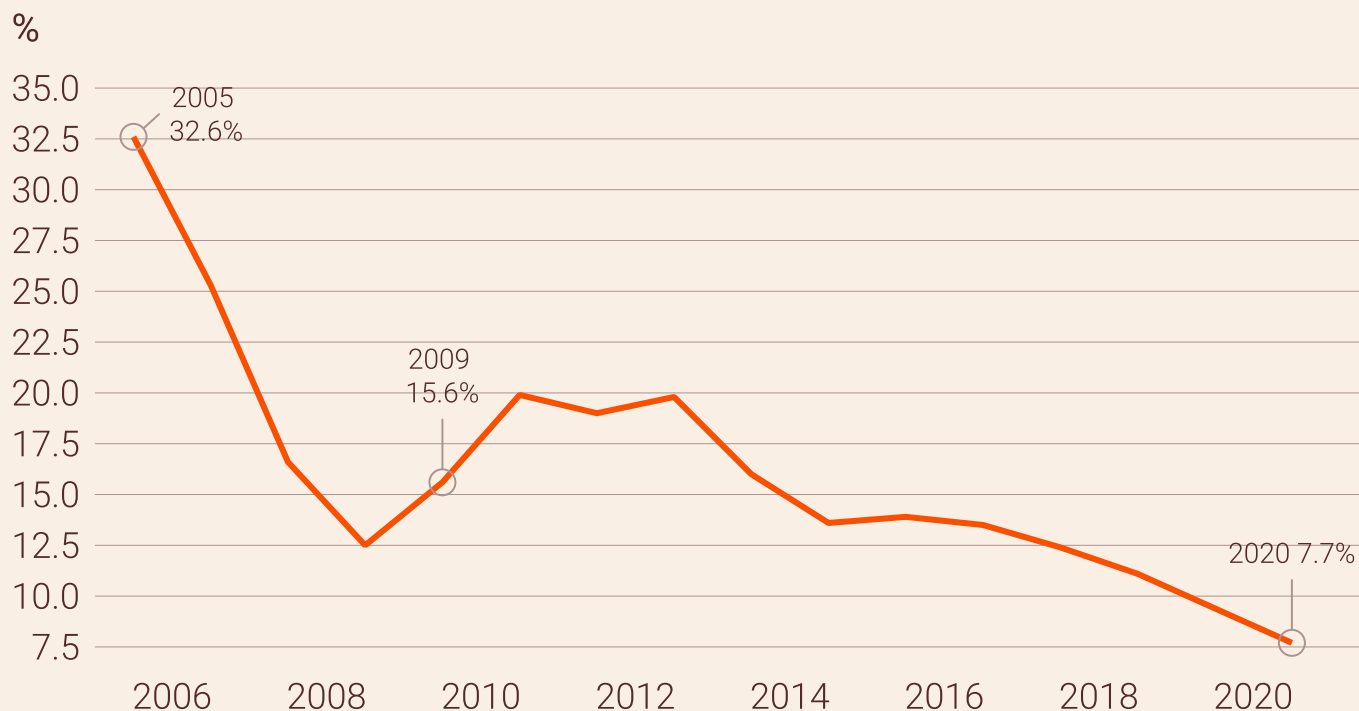
Skurdo rizikos lygis pernai buvo 21,2 proc. – 1,2 proc. punkto didesnis nei 2020 metais, remiantis eksperimentinės statistikos duomenimis, pranešė Statistikos departamentas.

Melas #2 – Išmatuokime pastato aukštį barometru

Daug geresnis rodiklis – sunkus materialinis nepriteklus

Sunkus materialinis nepriteklus

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Materialinis nepriteklus – kai:

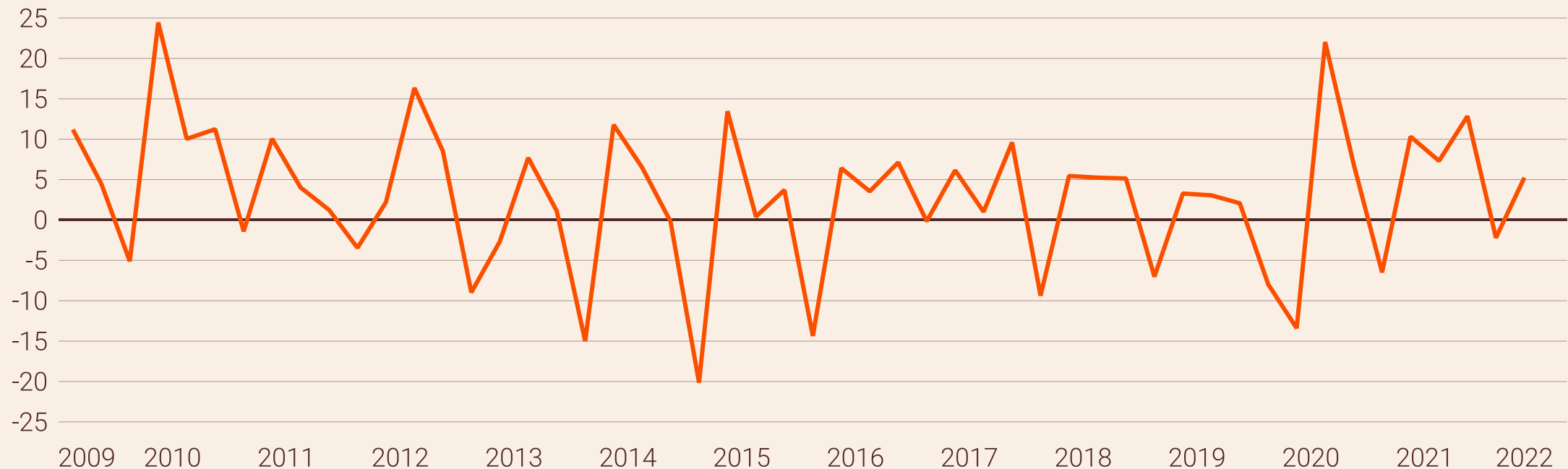
- 1) namų ūkis dėl pinigų stokos negali laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių,
- 2) namų ūkis neturi galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose,
- 3) namų ūkis negali sau leisti pakankamai šildyti būsto,
- 4) namų ūkis negali sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto,
- 5) namų ūkis negalėtų apmokėti nenumatytų iš savo lėšų.

Melas #3 – Baziniai efektai

Ką galime pasakyti žiūrėdami į šį grafiką?

Lietuvos prekių eksportas

q/q%

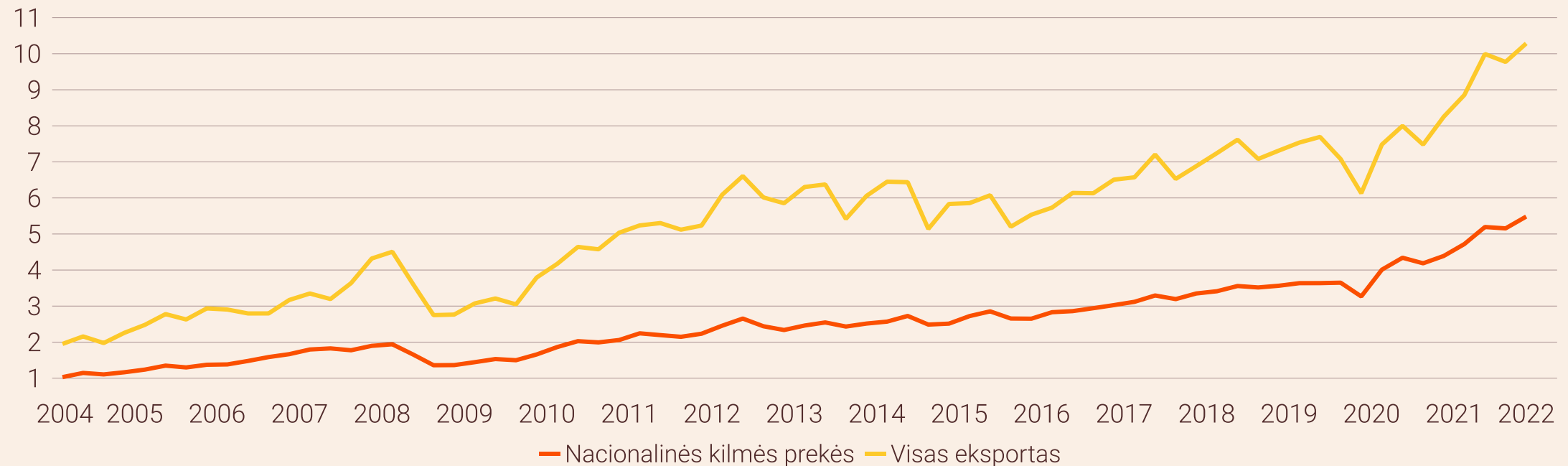
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #3 – Baziniai efektai

O dabar?

Lietuvos prekių eksportas

Bn EUR

Sources: Swedbank Research & Macrobond

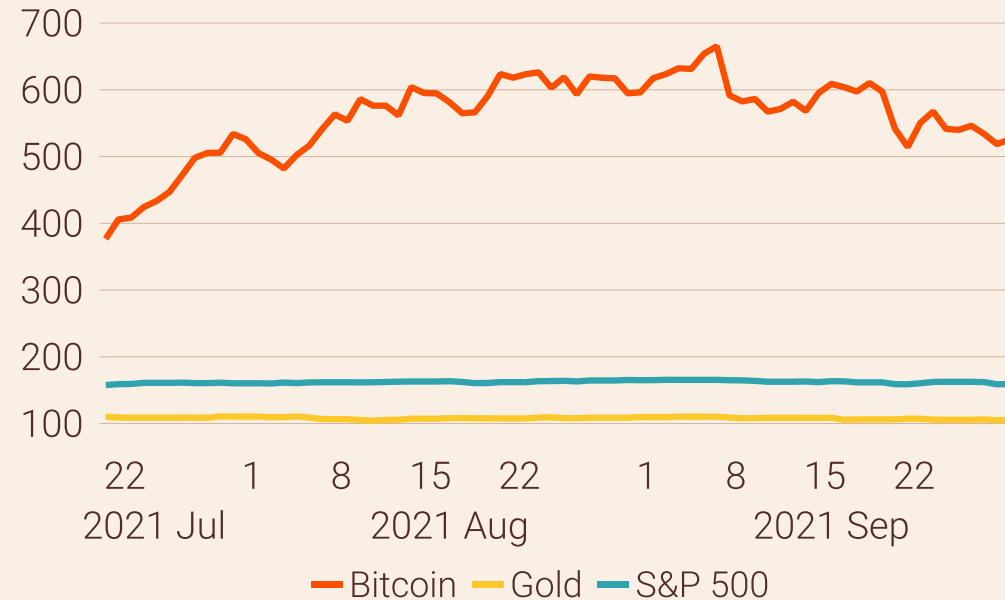
Melas #3 – Baziniai efektai

Bitcoinas – stabili valiuta, reikia investuoti

Bitcoin

Index (100=2020-03-11)

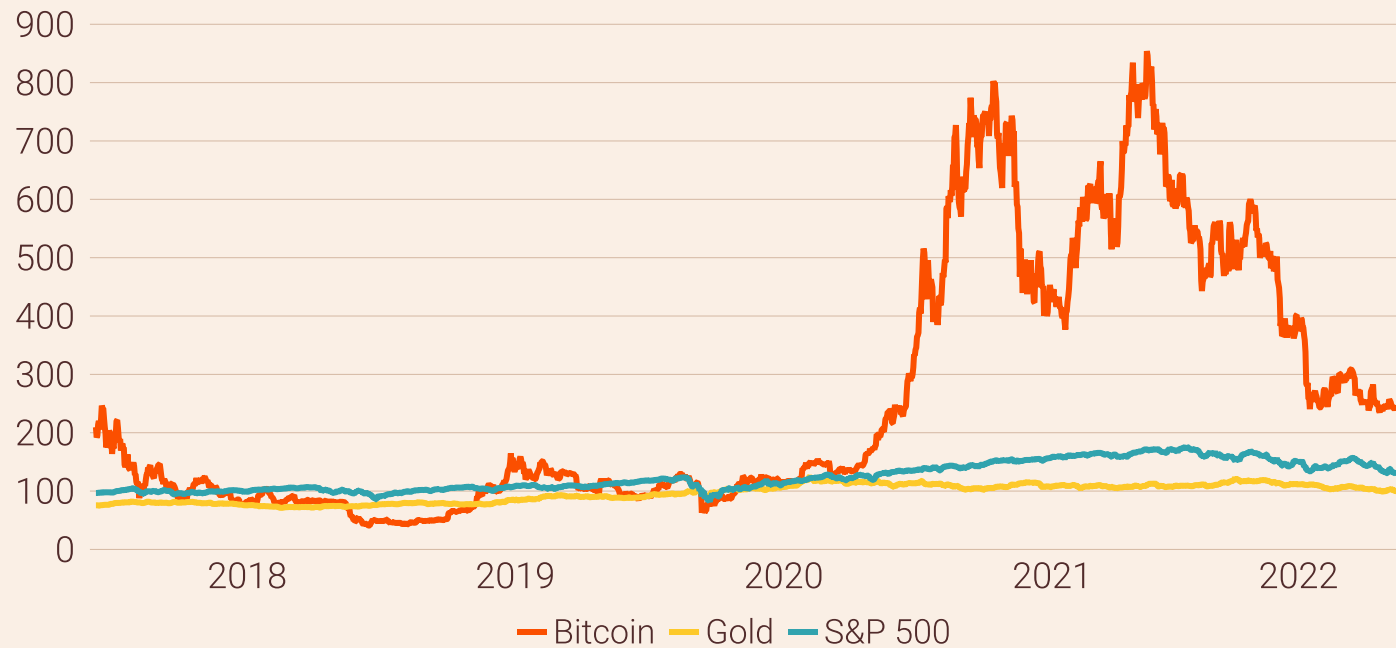
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #3 – Baziniai efektai

Ai, o gal ir ne...

Bitcoin

Index (100=2020-03-11)

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #3 – Baziniai efektai

Euro valiutos vertė sustiprėjo

Melas #3 – Baziniai efektai

0 gal ir nelabai...

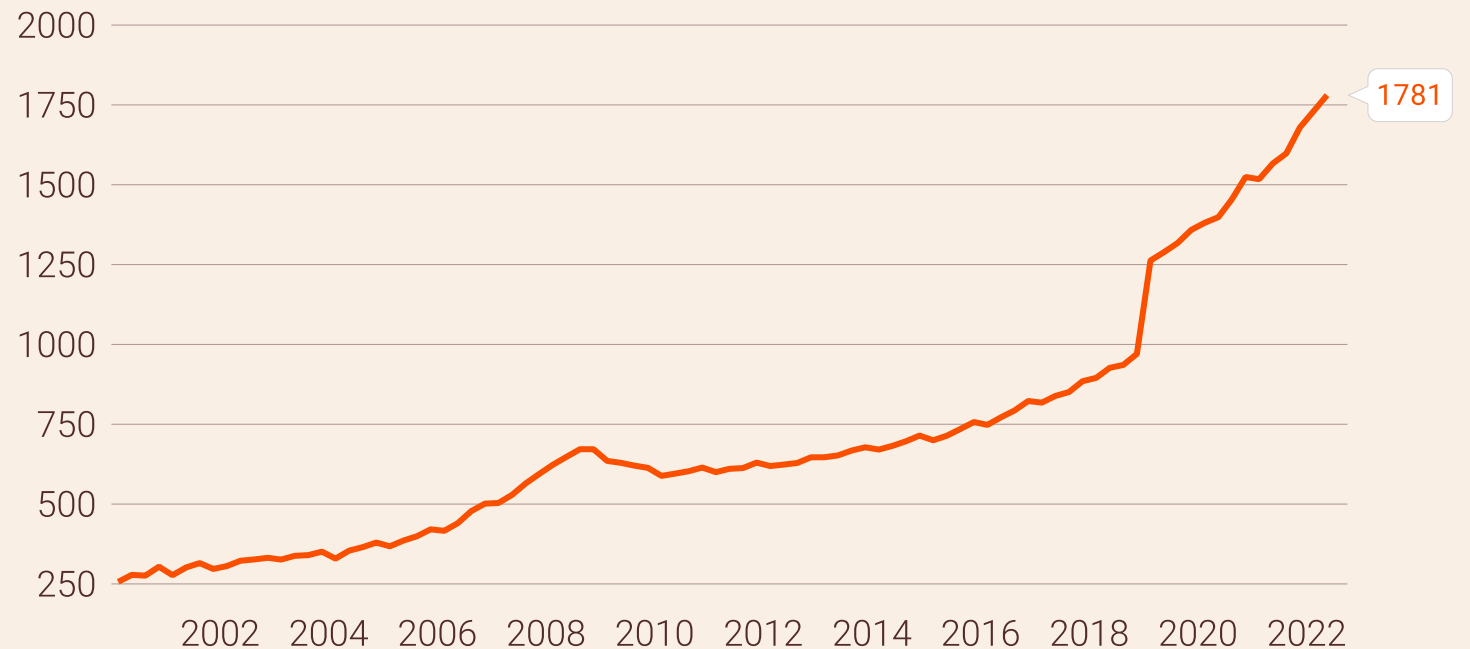

Melas #4 - Vidurkiai

- Vidutinis atlyginimas Lietuvoje siekia 1781 eurus

Vidutinis atlyginimas Lietuvoje

EUR

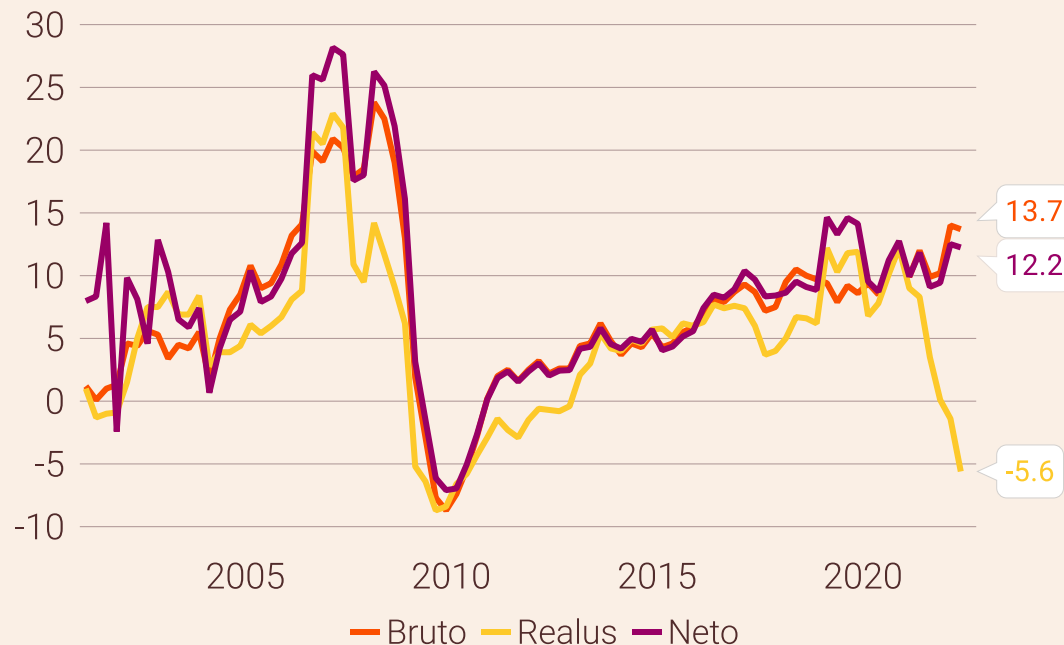
Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #4 - Vidurkiai

Žiūrėti reikia ne tik į nominalias vertes, bet ir pokyčius

Vidutinis darbo užmokestis

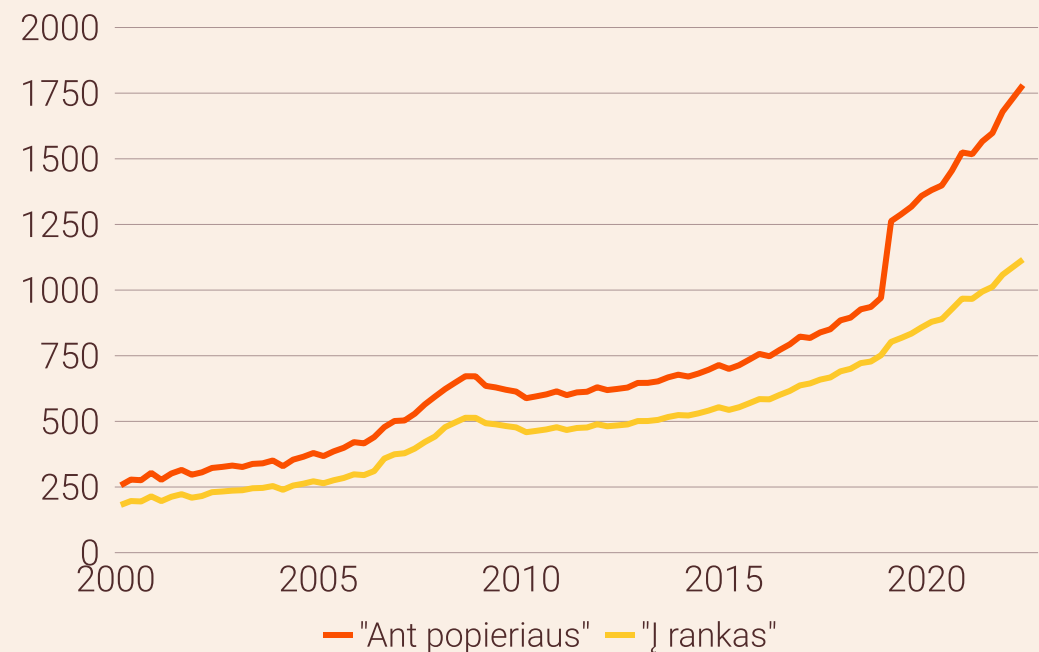
Metinis augimas, proc.

Sources: Swedbank Research & Macrobond

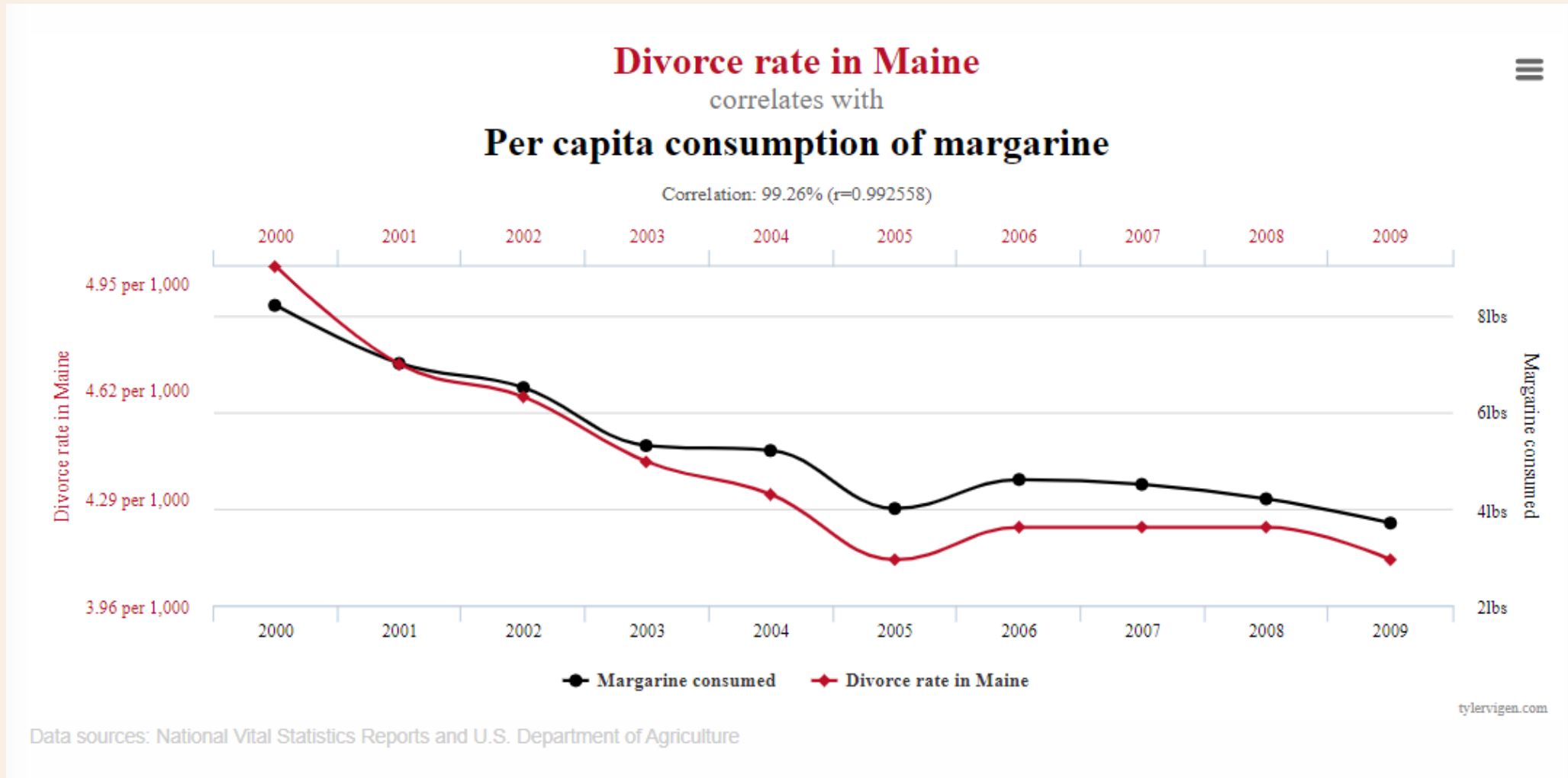
Vidutinis atlyginimas Lietuvoje

EUR

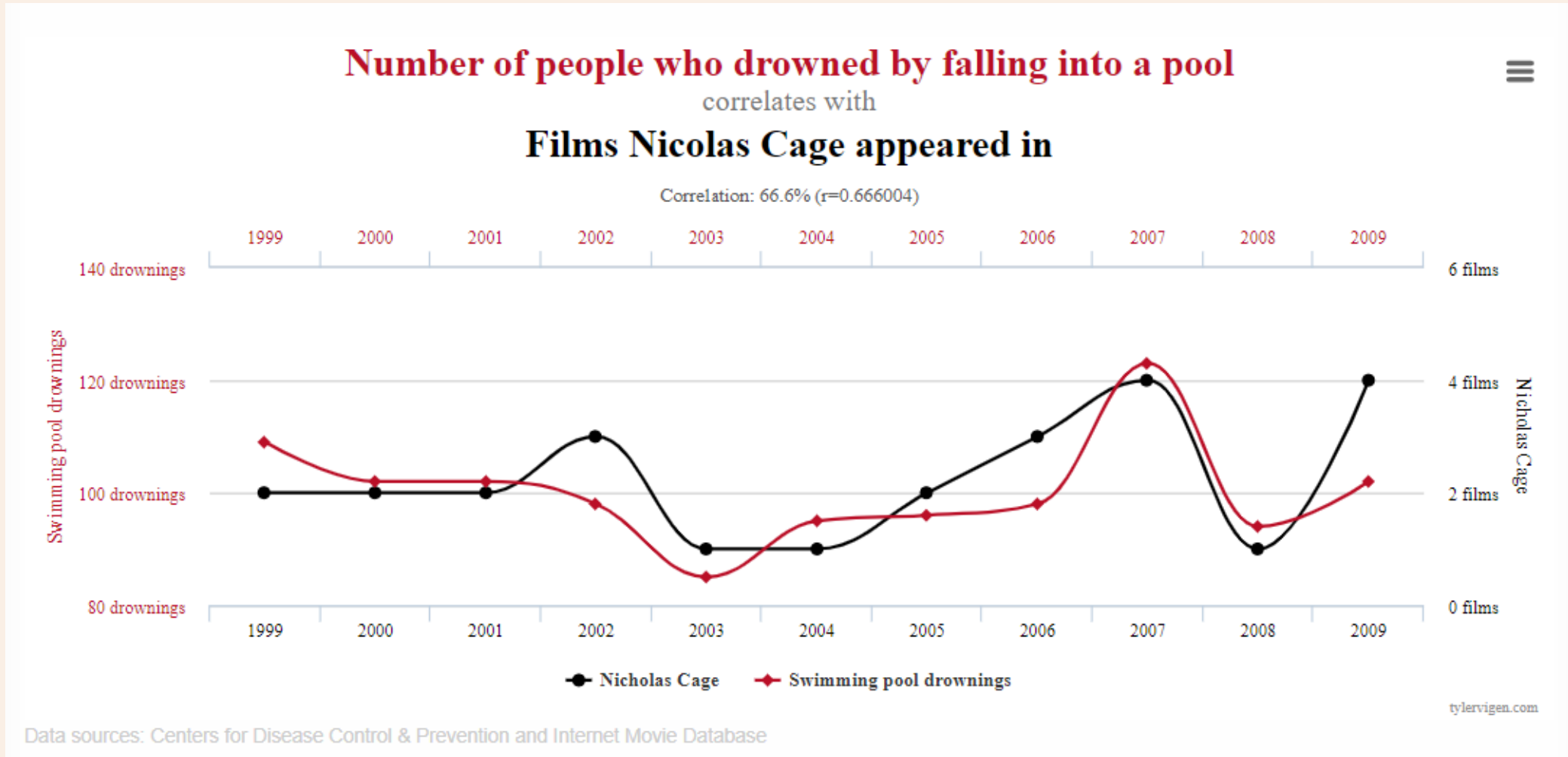

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #5 – Netikros koreliacijos

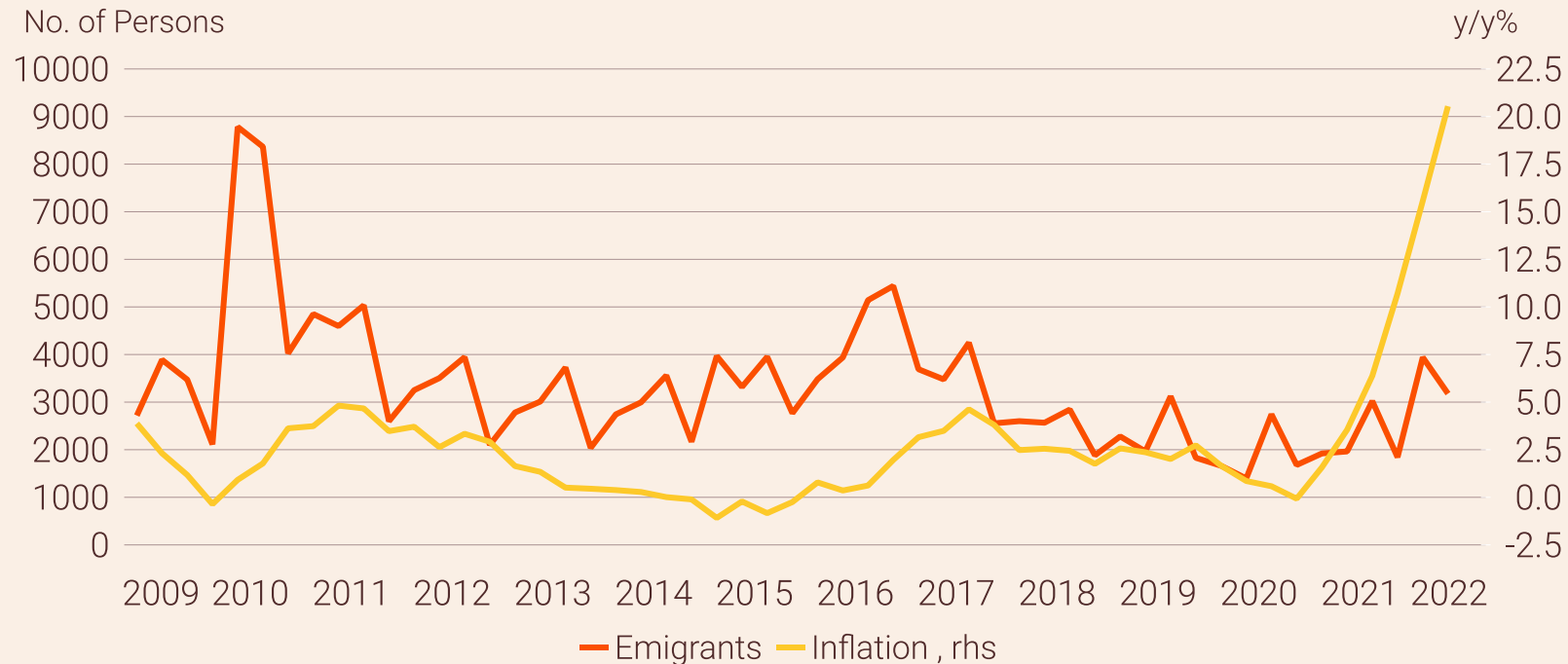

Melas #5 – Netikros koreliacijos

Melas #5 – Netikros koreliacijos

Prices and emigration, Lithuania

Sources: Swedbank Research & Macrobond

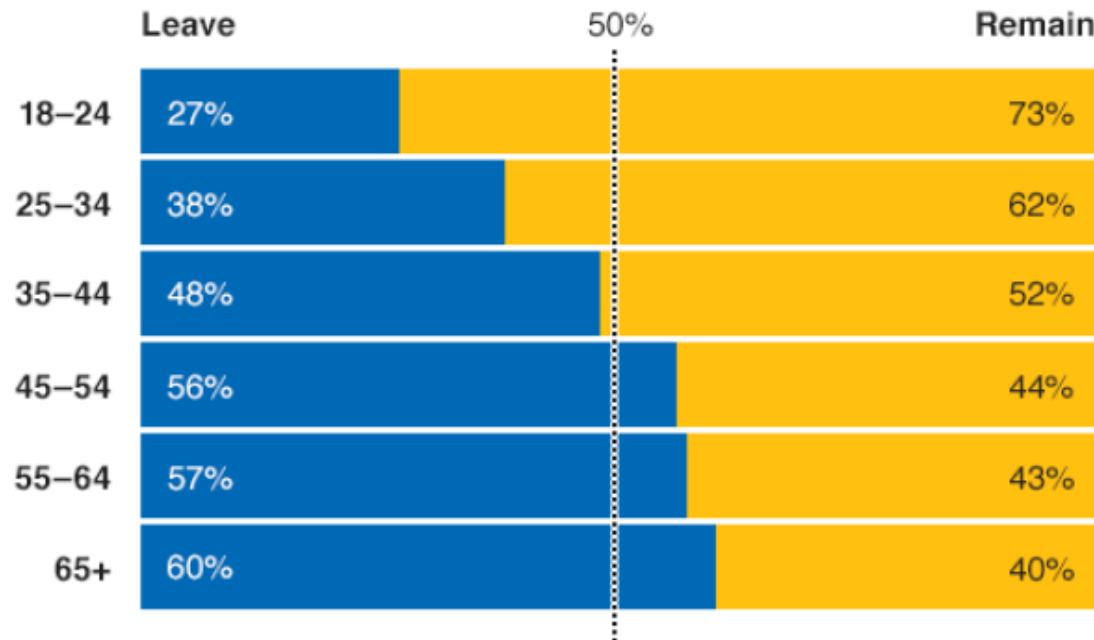
- Gyventojai išvyksta iš Lietuvos dėl kylančių kainų.
- Galbūt. Bet kiek žmonių atvyksta į šalį?
- Ar gali būti ir kitų priežasčių, kodėl žmonės išvyksta?

Melas #6 – Apklausos (ir tyrimai)

- „Nepriklausoma visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų institucija X atliko reprezentatyvų tyrimą, kurio tikslas buvo išmatuoti <...> reklamos poveikį norui žaisti azartinius žaidimus.“
- „Dauguma apklaustųjų buvo moterys“. *Bet Lietuvoje 53% yra moterys*
- „Dauguma (68 proc.) turėjo ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą“. *Bet 93% lietuvių turi vidurinį ar aukštąjį išsilavinimą.*
- „Ketvirtadalis turėjo aukštąjį išsilavinimą“. *Bet 39% Lietuvos gyventojų (25-64 metų amžiaus) turi aukštąjį išsilavinimą.*
- „Yra daroma išvada, kad reklama neprisideda prie noro žaisti azartinius žaidimus.“ *Arba to nepripažino nė vienas apklaustasis?*
- Kas sumokėjo už šią apklausą?
- Kiek žmonių atsisakė dalyvauti apklausoje?

Melas #6 – Apklauso (ir tyrimai)

How different age groups voted

Source: Lord Ashcroft Polls

BBC

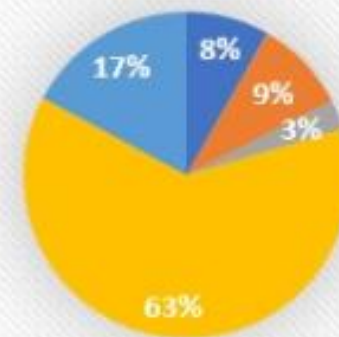
- Dažnai apklausa gali būti subjektyvi: kur, kada, kaip užduodamas klausimas?

Melas #6 – Apklausos (ir tyrimai)

Kai apklausa tampa sociologiniu košmaru

Visuomenė „lipti ant galvos“ nebeleis. Naujausios apklausos duomenimis, „Didžiajame šeimos gynimo marše 2021“ dalyvaus daugiau kaip 79 proc. respondentų

Ar planuojate dalyvauti „Didžiajame šeimų marše 2021“?

- Dar neapsisprendžiau, nes trūksta informacijos
- Ne, aš palaikau Stambulo konvenciją ir LGBT ideologiją
- Ne, bijau užsikrėsti mirtinu virusu
- Taip, atėjo laikas ginti šeimas ir vaikus nuo „Stambulo LGBTešnikų“
- Taip, jei vyriausybė nenutrauks karantino, nutrauksime mes

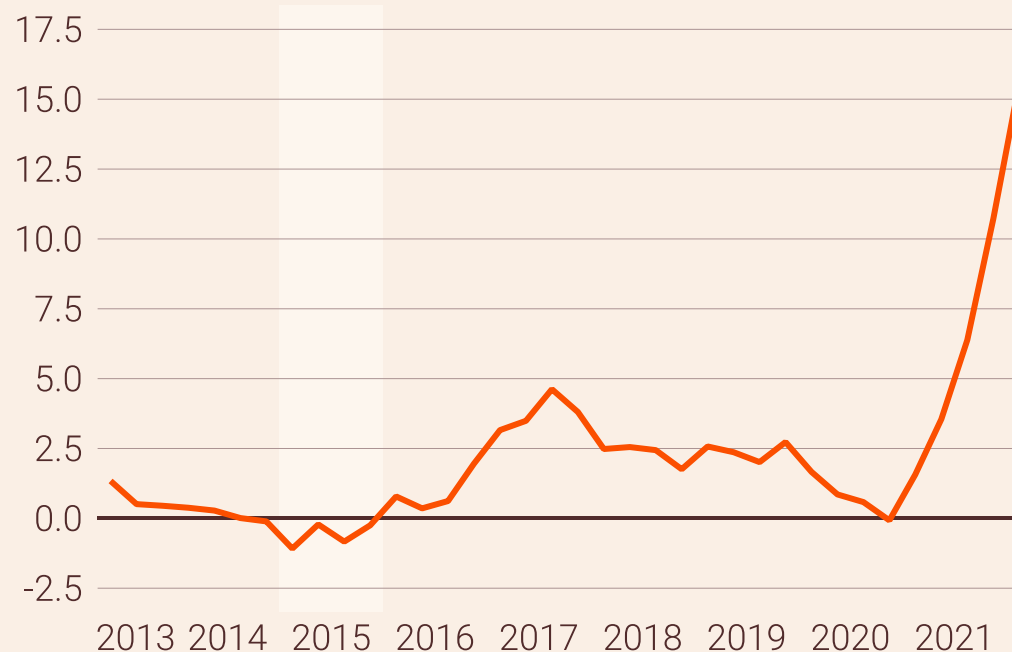
Melas #6 – Apklausos (ir tyrimai)

Koks yra apklausos tikslas?

- „X apklausa parodė, kad „devyni iš dešimties apklaustųjų (91 proc.) mano, kad po euro įvedimo kainos Lietuvoje pakilo“,
- Statistikos departamentas skelbia, kad 2015 m. infliacija buvo neigiama ir siekė -0,9 proc.

Infliacija Lietuvoje

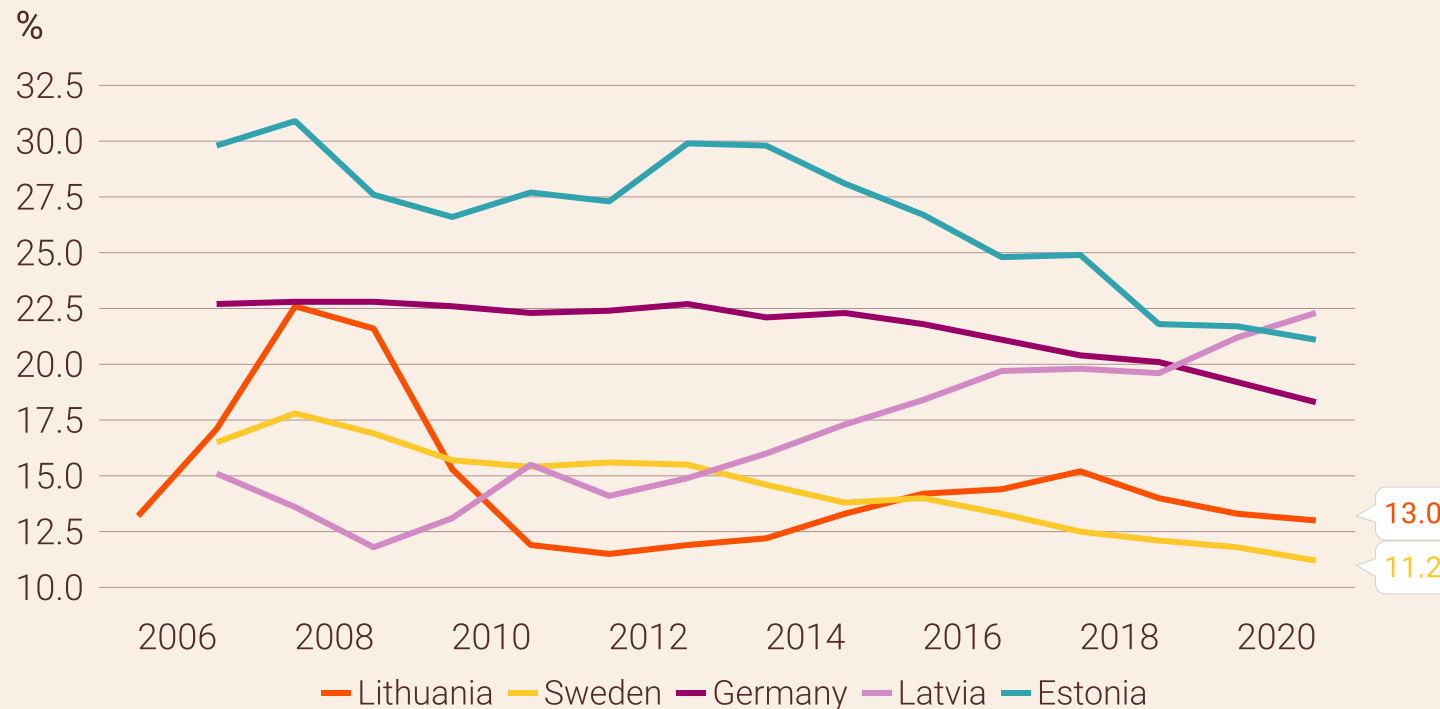
Metinis pokytis, %

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #7 – naudoti tik patogius duomenis, o visa kita ignoruoti

Atlyginimų atotrūkis tarp vyrų ir moterų

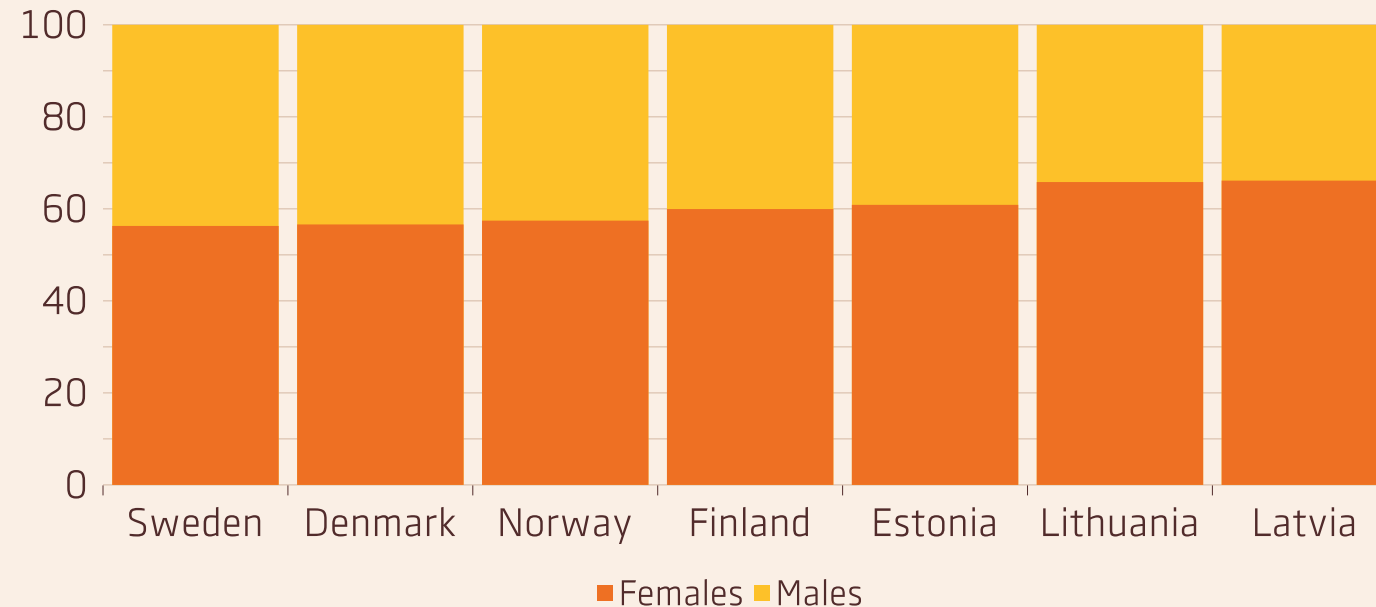
Sources: Swedbank Research & Macrobond

- Atlyginimų atotrūkis tarp vyrų ir moterų Lietuvoje itin mažas – beveik kaip Švedijoje! Puiku 😊

Melas #7 – naudoti tik patogius duomenis, o visa kita ignoruoti

Unpaid work by gender, 2020

% of total

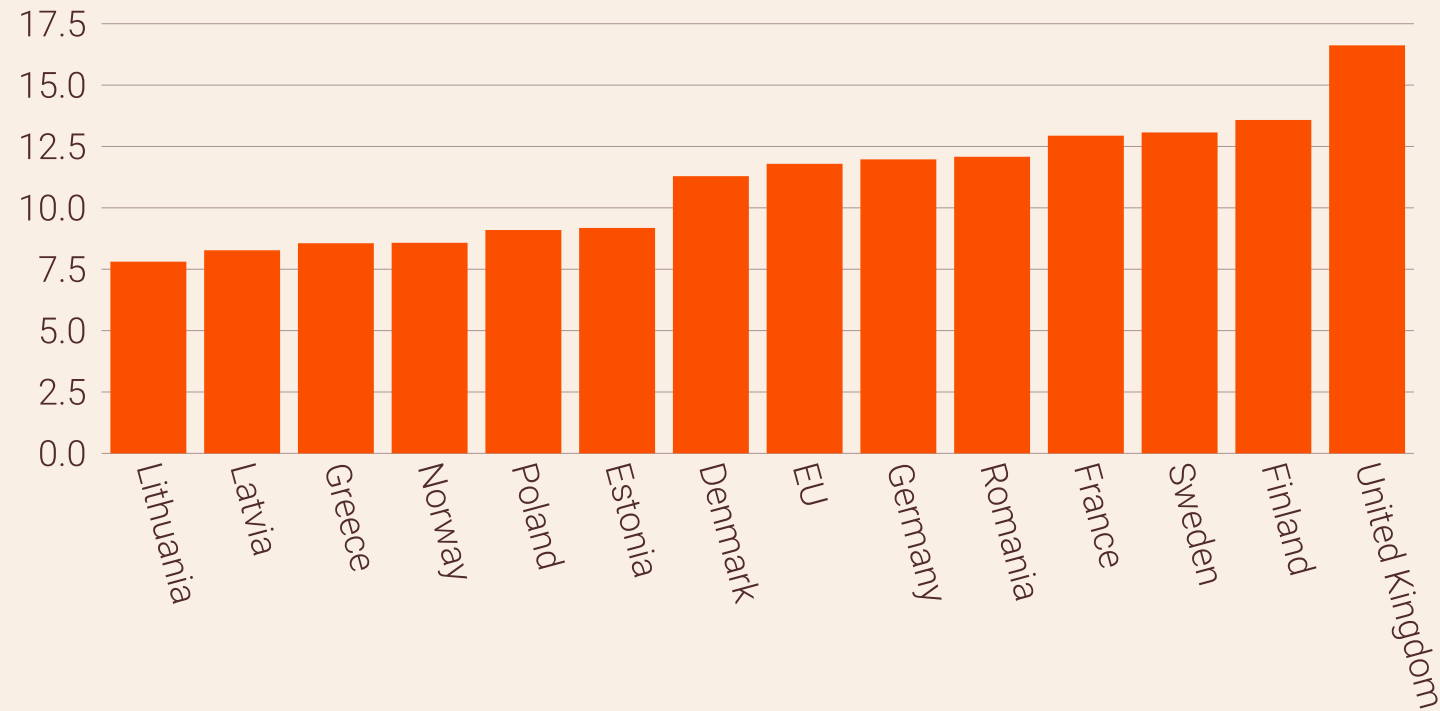

- Moterys Lietuvoje atlieka 66% visų namų ruošos darbų. Baisu...

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Melas #7 – naudoti tik patogius duomenis, o visa kita ignoruoti

Number of pupils per teacher

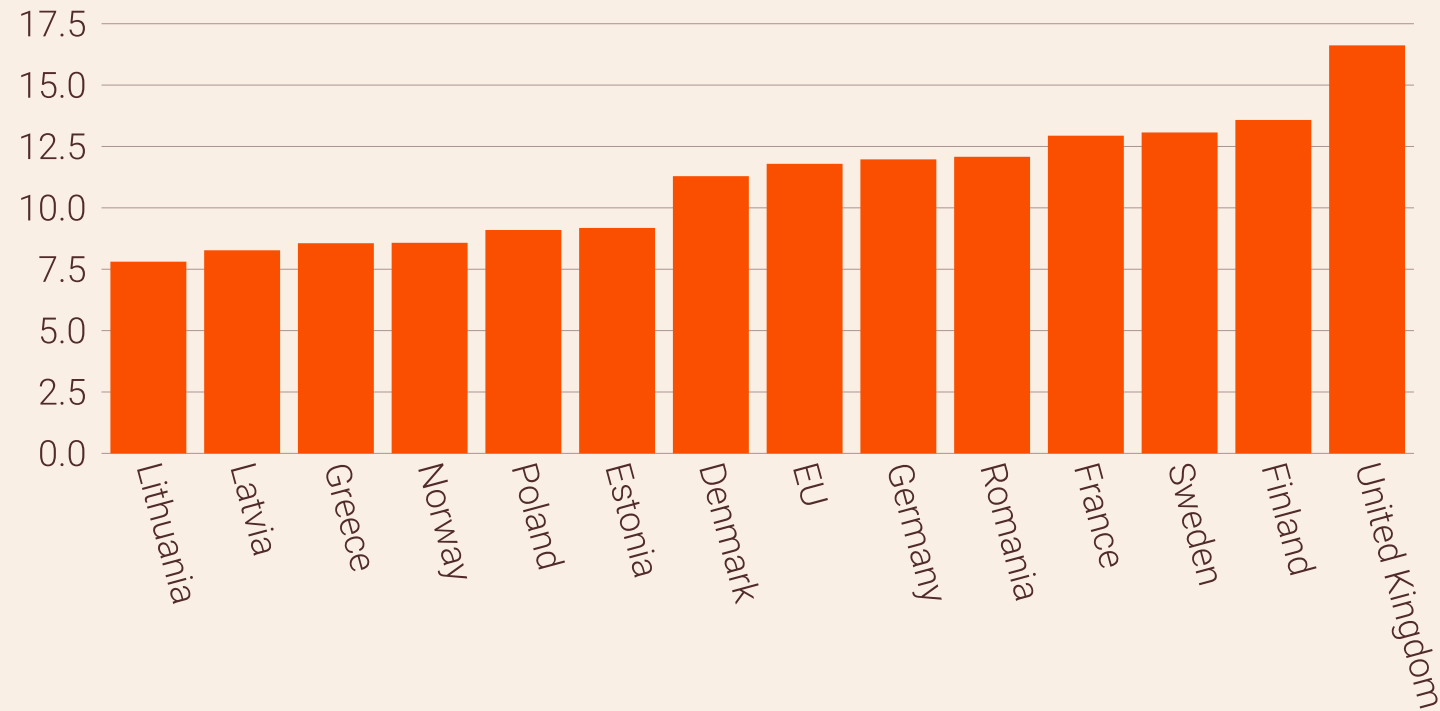

Sources: Swedbank Research & Macrobond

- „Mažos klasės – individualus dėmesys kiekvienam mokiniui“

Melas #7 – naudoti tik patogius duomenis, o visa kita ignoruoti

Number of pupils per teacher

Sources: Swedbank Research & Macrobond

- „Tuščios klasės, resursų švaistymas. Šildome tuščias mokyklas.“

Melas #8 – Kai tiesos niekas nežino

Value of ruble since Putin became president

Sources: Swedbank Research & Macrobond

- Kai duomenys nemeluoja
- BET niekas nežino, kokia yra tiesa.
- Kapitalo ir kredito kontrolė (80 % užsienio pajamų turi būti konvertuojami į RUB).
- Mažiau importo ir mažiau būdų atsiskaityti rubliais.
- Prekybos duomenys nebepasiekiami.
- Prekių kokybė? Dėl sankcijų, rusiškuose automobiliuose nebėra oro pagalvių.

Melas #8 – Kai tiesos niekas nežino

Rusija pakeliui į gilią ekonomikos krizę

Automobilių gamyba, Rusija

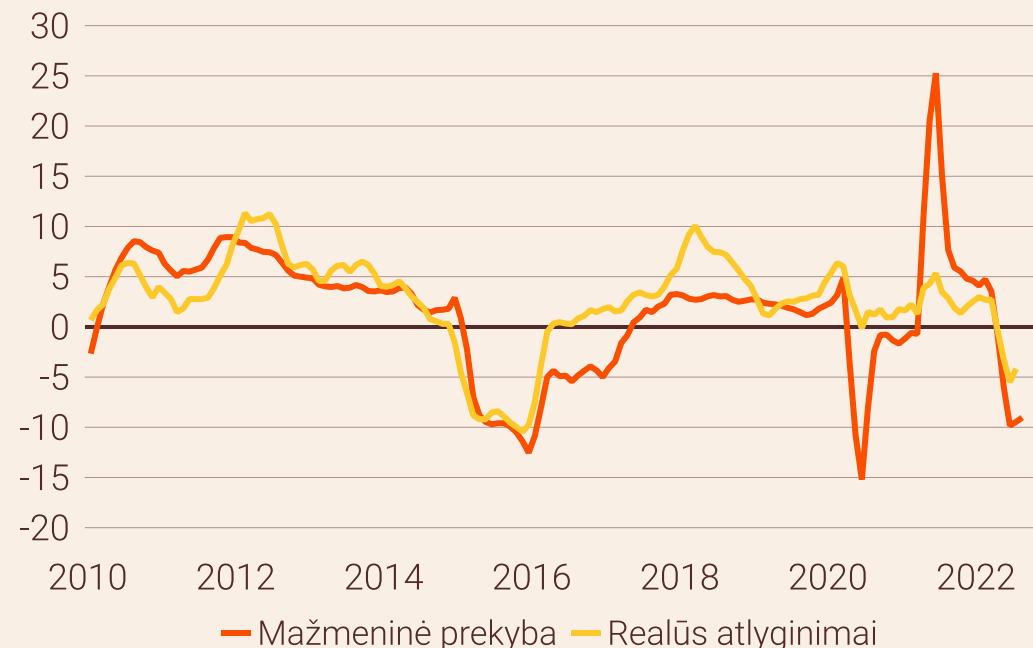
Tūkstančiai

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Rusija: realūs atlyginimai ir prekyba

Metinis pokytis, %

Sources: Swedbank Research & Macrobond

Klausimai?